

På vej mod en bæredygtig velfærd

Civilsamfundets rolle

Indledning

Danmark står over for store og komplekse sociale udfordringer: Unge i mistrivsel. En enorm ensomhed. Mennesker med psykiske lidelser uden støtte. Hjemløshed. Misbrug. Det gør ondt - og slider på hele samfundets sammenhængskraft.

Én ting står klart for os i Alternativet: De offentlige velfærdssystem, altså staten, regionerne og kommunerne kan ikke – og skal ikke – løse det hele alene. Det har aldrig været meningen. Velfærdsstaten blev skabt for at sikre basale rettigheder og økonomisk tryghed – ikke for at uddele fællesskab, omsorg og mening. For det *kan* man ikke lovgive sig til. Der findes ingen paragraf for nærvær. Intet system kan erstatte det menneskelige møde.

Det er her, civilsamfundet bliver uundværligt.

Det frivillige Danmark er ikke "et billigt supplement" til den offentlige sektor – det er en grundlæggende del af vores sociale beredskab og samfundets lim. De varme hænder i kommuner og regioner løfter vigtige omsorgsopgaver, men de kan ikke - og skal ikke - løse alt. Frivillige skaber relationer, tillid og tryghed dér, hvor systemet ikke kan nå ud. De fanger dem, der falder mellem stolene. De bygger fællesskaber op omkring livssituationer, kriser og erfaringer, som systemet har svært ved at forstå – og endnu sværere ved at reagere på hurtigt og menneskeligt.

Når en ung har angst og isolerer sig, er det ofte en frivillig, der rækker ud først. Når en hjemløs skal finde fodfæste igen, er det måske en frivillig mentor, der gør den afgørende forskel. Når nogen mister en nærtstående, og sorgen bliver altopslugende, er det ikke en paragraf, men et menneske, der lytter – i en sorggruppe, som er startet af ildsjæle.

Civilsamfundet ser behovene før de bliver statistikker. Og det handler ikke kun om kriseløsning – men om at skabe mening, håb og livskraft i hverdagen. Og vi kan slet ikke klare os uden!

Et samfund i balance kræver nemlig meget mere end offentlige systemer – det kræver mennesker, der tager ansvar for hinanden. I Alternativet tror vi på, at fællesskabet er stærkere end centralismen, og at borgerne skal have reel indflydelse på den velfærd, de selv er en del af. Det er netop dét, civilsamfundet gør: giver magt og mening tilbage til mennesker. Derfor mener vi, at civilsamfundet naturligt skal understøttes af fællesskabet – også økonomisk, gennem vores skattepenge. Ikke som almisser, men som en nødvendig investering i den sociale infrastruktur, der holder samfundet sammen.

I dag befinder vi os i den paradoksale og urimelige situation, at mennesker, som hver dag yder en uvurderlig indsats i en civilsamfundsorganisation for at løse nogle af vores største udfordringer - ensomhed, mistrivsel, hjemløshed, psykisk sårbarhed – må bruge kostbar tid og energi på at søge projektmidler for blot at kunne eksistere. Det er hverken effektivt, værdigt eller rimeligt. Velfærd handler ikke kun om ydelser og systemer – men om relationer, nærvær og tillid. Og netop derfor er civilsamfundets rolle ikke bare vigtig – den er uundværlig.

I Danmark findes over 100.000 frivillige foreninger/civilsamfundsorganisationer – heraf omkring 10.000, der arbejder direkte med sociale indsatser, som dette udspil dækker – hvor også idrætsforeninger mm. varetager en vigtig rolle¹. De dækker alt fra fællesspisning og sorggrupper til netværk for unge med angst og støtte til

¹ Note: Frivillighed er en vigtig faktor både indenfor kunst, sport, miljø og meget andet – men i dette oplæg er det udelukkende det sociale aspekt, der dækkes.

hjemløse. Alt dette er velfærd – men uden drejebøger fra Christiansborg. Ifølge Dansk Erhverv bidrog frivillige i 2023 med en værdi på 8,6 milliarder kroner alene inden for social- og sundhedsområdet.

Civilsamfundsorganisationer findes i mange former, og har naturligvis ikke brug for den samme støtte. Overordnet kan de inddeles i forskellige segmenter:

- Uformel frivillighed: Den gode nabo, samtalegrupper, madfællesskaber. Nærvær og menneskelighed i praksis.
- Klassiske foreninger: Lokale fællesskaber med aktiviteter og medlemskab. Skaber tryghed, trivsel, netværk og lokal forankring. De har måske behov for økonomisk støtte til lokaler eller en ansat til at administrere foreningen.
- Etablerede aktører: Fx Livslinjen, Røde Kors, Ventilen. Professionelle organisationer der løfter centrale samfundsopgaver. De har derfor også et større økonomisk støttebehov, som kan finansieres gennem fonde, medlemskontingenter eller offentlig støtte.
- Socialøkonomiske virksomheder: Civilsamfundsorganisationer, der vokser og efterfølgende løser opgaver på kontrakt med det offentlige – ofte stadig med bidrag fra frivillige kræfter, og uden profitmotiv.

I Alternativet tror vi på, at de bedste løsninger ofte kommer fra engagerede mennesker, som kerer sig om hinanden, hvad enten de er varme hænder i kommunen eller frivillige, som ønsker at gøre en forskel. Fra mennesker, der tager ansvar og handler sammen, og derfor skal støtten til civilsamfundsorganisationer styrkes. Vi har allerede mange af brikkerne:

- Civilsamfundsorganisationer med både hjerte og stor ekspertise
- Et offentligt system med dygtige mennesker og stærk faglighed
- Private fonde, som gerne vil investere i sociale løsninger

Dét, vi mangler, er en ramme, der bygger bro mellem de formelle velfærdssamfund og civilsamfundet, og den vil vi i Alternativet gerne være med til at skabe. Fordi vi tror på fællesskabets kraft. Fordi vi tror på mennesker frem for systemer. Og fordi vi ved, at fremtidens velfærd bygger på frihed, tillid – og modet til at give ansvaret tilbage både til borgerne, og det dygtige fagpersonale i kommuner og regioner. Derfor arbejder vi for:

- En national strategi for civilsamfundet – med klare mål, reel opbakning og klare samarbejdsrammer og rollefordeling.
- Støtte til sociale iværksættere og lokale initiativer – med adgang til finansiering, partnerskaber og innovationspuljer.
- Et samfund, hvor frivilligt engagement og ansvarsfølelse bliver løftet og anerkendt – ikke kvalt – af bureaukrati og rigide systemer.

Vores vision:

- ♥ Vi tror på fællesskab, frivillighed og samarbejde: Staten skal skabe rammer, som sætter kræfterne fri - hvad enten det er frivillige eller varme hænder i kommuner mv.
- ♥ Vi tror på fællesskabet før systemet: Samfundets styrke vokser nedefra – når borgere tager ansvar og handler sammen.
- ♥ Staten skal ikke løse alt – men skabe rammer for, at andre kan: Frivillige kræfter, lokalsamfund og sociale iværksættere skal have plads og opbakning.
- ♥ Vi ønsker mere sammenhæng – ikke mere centralisering: Velfærden skal bygges på relationer, ikke regler. På samarbejde, ikke silotænkning.
- ♥ Vi vil frigøre initiativet i civilsamfundet: Når mennesker får mulighed for at handle på deres idéer, opstår de bedste løsninger.
- ♥ Vi vil styrke demokratiet – én frivillig ad gangen: Frivillighed er ikke bare hjælp – det er medborgerskab, engagement og fremtidens velfærd

Forslag 1: Udarbejdelse af en national strategi

De sociale civilsamlundsorganisationer findes af én grund: at hjælpe mennesker. Frivilligheden og det offentlige er hinandens forudsætninger. Sammen udgør de den sociale lim, der binder vores samfund sammen og bygger bro mellem mennesker – og mellem borgerne og velfærdssystemet.

Derfor skal civilsamlundsorganisationer også have en central rolle, når vi som samfund skal løse vores store sociale udfordringer. Frivillige bringer både empati, faglighed, praksiserfaring og en særlig nærhed til borgerne. De bidrager med noget, der desværre ofte mangler i det offentlige på grund af rigide rammer: tid, fleksibilitet og relationel kontinuitet.

Civilsamlundsorganisationernes indsats forebygger, løser og menneskeliggør – og det gør en reel forskel, både menneskeligt og økonomisk. Derfor er frivilliges indsats ikke en udgift, men en investering, der betaler sig.

Hvis vi skal gentænke velfærd og styrke civilsamlundets rolle, kræver det en national strategi for et struktureret, langsigtet og forpligtende samarbejde mellem civilsamlund, kommuner, regioner, stat og fonde. En strategi, hvor alle aktører deltager som *ligeværdige* parter – og hvor fokus er på løsninger, ikke på kamp om midler.

Strategien skal bygge på forståelse for frivillighedens væsen, forståelse af hinandens roller, forståelse for nødvendigheden af samarbejde og respekt for hinandens roller og fagligheder. Desuden skal den trække på den ekspertise, der i dag findes i dag, inklusiv økonomi, der indregner trivsel: Forebyggelse, mental sundhed og sociale fællesskaber giver nemlig store afledte gevinster, som alt for sjældent afspejles i de modeller, der styrer den offentlige prioritering. Det skal vi ændre – med effektmåling, analysekapacitet og vilje til at tænke på tværs. Den Sociale Investeringsfond og WELA er eksempler på aktører, som allerede nu arbejder med dette, og denne tilgang bør udvides og styrkes.

Vi foreslår at der udarbejdes en samlet strategi, med bidrag fra følgende nøgleaktører:

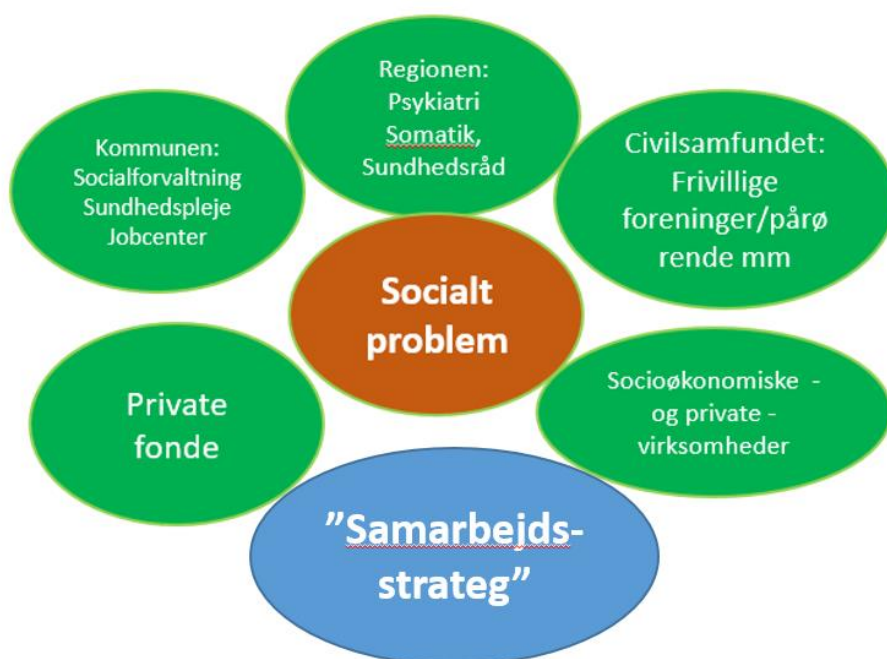
- De sociale civilsamlundsorganisationer: De skal ikke blot høres, men have en central plads ved bordet – uanset om det handler om psykisk sygdom, beskæftigelse, integration, hjemløshed eller ensomhed.
- Kommunerne er tættest på borgerne og spiller naturligvis en afgørende rolle i samarbejdet.
- Regionerne har ansvar for sundhed og psykiatri og bør systematisk samarbejde med civilsamlundet, især i det forebyggende og patientnære arbejde.
- Staten skal sikre rammerne, finansieringen og langsigtet koordinering. Civilsamlundet bør indgå i de årlige økonomiaftaler med kommuner og regioner.
- De private fonde: Fonde spiller en vigtig rolle i udviklingen af sociale løsninger, men der mangler ofte midler til drift, når projekterne er etableret. Derfor foreslår vi tættere koordinering mellem fonde, civilsamlund og offentlige aktører, samt løsninger som overheadstøtte, driftspuljer og mere forpligtende partnerskaber.

Det handler nemlig ikke om, hvem der "ejer" velfærd. Vi må alle tage ansvar og vi skal finde de bedste løsninger sammen. Vi står med fælles udfordringer og har et fælles ansvar. Civilsamlundet skal derfor ikke stå på sidelinjen. Det skal anerkendes som en ligeværdig medspiller i fremtidens velfærd.

En national strategi kan blandt andet omfatte:

- En fælles vision og fælles mål for et styrket samarbejde
- En fælles forståelse for frivillighedens væsen og den gode rollefordeling mellem de frivillige og de professionelle omsorgspersoner/organisationer
- Retningslinjer for samspil, fx krav om inddragelse af civilsamfundsorganisationer i relevant lovgivning og bestyrelsesrepræsentation
- En frivillighedsresolution, der fastslår foreningernes rolle og giver dem status som høringspartnere i socialpolitikken
- Officielle partnerskaber mellem frivillige organisationer, staten, kommuner, regioner og fonde
- Smidig godkendelse af foreninger med minimalt årligt dokumentationskrav
- Bedre overblik over støttebehov
- Udvidelse af Den Sociale Investeringsfond, hvor offentlige og private investorer støtter målbare sociale løsninger – med skatteincitamenter og krav om, at overskud reinvesteres i civilsamfundet

Forslag 2: Styrkelse af samarbejdet

For at styrke det strukturerede og værdiskabende samarbejde mellem civilsamfundet og det offentlige, foreslår vi, at hver kommune og region ansætter en "samarbejdsstrateg".

Samarbejdsstrategen skal ikke være en traditionel embedsmand, men en brobygger med dyb indsigt i såvel kommunens muligheder og ressourcer, som i civilsamfundets og frivillighedens dynamikker og kvaliteter. En person, der forstår, hvordan frivillige, foreninger og sociale iværksættere bedst understøttes og motiveres ind i et samarbejde – med respekt for det, der driver dem: frihed, engagement og formål.

Man kan forestille sig en model, hvor samarbejdsstrategen ansættes i fællesskab af kommunen og det lokale frivilligcenter. Konsulentens rolle skal være som bindeled og katalysator for partnerskaber mellem frivillige

organisationer, kommunale instanser, regioner og lokalsamfund – med fokus på at omsætte lokale udfordringer til fælles løsninger.

Hovedopgaven er at mobilisere de gode kræfter i såvel civilsamfundsorganisationer og kommune til konkrete indsatser og samarbejder - både nye og videreudvikling af gamle: Vi skal passe på med at skabe et nyt bureaukrati! Samarbejdsstrategen bør være forankret tæt på den øverst ledelse i kommunen - så der er opbakning og beslutningskraft.

Kerneopgaver for samarbejds-strategen:

- Kortlægge sociale behov og udfordringer: Indsamle viden om aktuelle problemstillinger i tæt dialog med både kommunale fagpersoner og civilsamfundet – fx på områder som ensomhed, mistrivsel, hjemløshed, psykisk sårbarhed og social udsathed.
- Skabe overblik over civilsamfundets ressourcer: Samarbejde med frivilligcentre og lokale aktører for at kortlægge foreninger og tilbud. Redskaber som socialkompas.dk kan med fordel udbredes nationalt.
- Initiere og styrke partnerskaber: Facilitere konkrete samarbejder på tværs af kommune, region, civilsamfund, erhvervsliv og fonde – med fokus på fælles mål og samskabelse.
- Være løsningsorienteret og proaktiv: Strategikonsulenten skal ikke blot skabe kontakt – men bidrage med konkrete idéer og løsninger, hvor civilsamfundet indgår som en aktiv del af svaret.
- Koordinere og undgå overlap: Identificere huller og overlap i eksisterende indsatser og sikre, at ressourcerne bruges klogt og komplementært.
- Udvikle bæredygtige samarbejdsmodeller: Arbejde for langtidsholdbare løsninger, hvor fonde, kommuner og foreninger i fællesskab finansierer og udvikler sociale indsatser.
- Dokumentere og dele viden: Indsamle data, måle effekter og sikre, at erfaringer og løsninger deles på tværs af kommuner og regioner – til gavn for hele samfundet.

En samarbejds-strateg for civilsamfundssamarbejde skal frigøre dets potentiale: En forandringsagent, som skal fremme nye forståelser, samarbejder, konkrete initiativer, som bygger bro mellem kommunens varme hænder og frivillighedens aktører. Med en fast forankring og et klart mandat kan konsulenten blive en afgørende brik i en ny, mere åben og bæredygtig velfærdsmodel.

Forslag 3: Milliardinvestering i civilsamfundet

Når mennesker trives, sparer vi penge. Når ensomhed forebygges, når psykisk mistrivsel opdages i tide, og når fællesskaber løfter dem, der ellers falder – så styrker vi både liv og samfund. Det er veldokumenteret: Frivillige organisationer og sociale iværksættere skaber målbare resultater. De forebygger, lindrer og løser problemer, der ellers ville vokse sig dyrere – både menneskeligt og økonomisk. Indsatserne reducerer pres på sundhedsvæsenet, nedbringer mistrivsel og hjælper udsatte borgere tilbage på benene.

Alligevel er civilsamfundet kronisk underfinansieret. Frivillige, der hver dag skaber velfærd, må bruge timer og dage på at søge projektmidler til basal drift – og mange må lukke, ikke på grund af manglende behov, men fordi pengene slipper op. Det er hverken effektivt eller rimeligt. Derudover skal vi løse den problemstilling, at de fleste midler fra offentlige aktører og fonde uddeles som projektmidler til udvikling og afprøvning af nye indsatser -der er et finansieringshul, når indsatserne skal sættes i drift og skaleres, som hverken staten, kommune eller fonde i dag finansierer.

Vi foreslår derfor at afsætte 1 milliard ekstra kroner årligt til det sociale civilsamfund. Det svarer til 0,4% af de samlede sundhedsudgifter – og da det netop er en reel investering, kommer pengene mangfoldigt igen, i form af styrket trivsel, bedre sundhed og lavere sociale følgeomkostninger. Det er altså ikke en udgift. Det er samfundsbyggeri.

Hvordan skal pengene investeres:

- En stor del af midlerne skal udmøntes direkte til foreningerne med armslængde og med klare krav, og skal gives som driftsmidler til de bedste og mest virkningsfulde frivillighedsinitiativer. Både via en uafhængig instans med civilsamfundsekspertise, og som øremærkede midler til kommunerne, med krav om reelt samarbejde med civilsamfundsorganisationer. Der skal være fokus på langvarig finansiering og færre dokumentationskrav.
- En del af midlerne skal gå til "samarbejdsstrategier" i alle kommuner og regioner, som sikrer professionel facilitering, dialog og udvikling af nye, konkrete samarbejde mellem civilsamfund og det offentlige.
- Brofinansiering til sociale iværksættere: Mange projekter er tæt på økonomisk bæredygtighed – men mangler lige det sidste skridt. Derfor foreslår vi brofinansiering, der kan støtte initiativer, indtil de står selv: Målet er nemlig ikke at fastholde alle aktører som "frivillige organisationer", men at sikre, at de, der løfter en vigtig samfundsopgave, også på sigt får mulighed for at blive etablerede og selvkørende socioøkonomiske aktører.
- Fast og stabil finansiering af civilsamfundets infrastruktur: Organisationer som CFSA, Frivilligcentrene, Frivilligrådet og RådgivningsDanmark, samt andre paraplyorganisationer, er rygraden i den frivillige sektor – og bør finansieres fast via finansloven, ikke gennem usikre årlige puljer. Frivilligcentrene skal styrkes og fungere som lokale knudepunkter for samarbejde med strategikonsulenter, kommuner og foreninger. Note: Frivilligcentrene kan potentielt kan fungere som "fællesskabshuse", hvor nye sociale iværksættere mm. kan få plads til opstart.